

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 20

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20**О - 59****УДК: 37: 371: 372: 373: 378****Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.**

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28.02.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

визначить вид грибів і правильно запише їх номери у вільну (третю) графу таблиці, той і переможе. З цією ж метою можна використовувати шифрограми та ігри типу “доміно”.

№ з/п	Назва	Номер зразка
1	Білий гриб	
2	Мухомор	
3	Маслюк	
4	Піддубець	
5	Шампінйон	
6	Лисички	
7	Опеньок	
8	Опеньок несправжній	
9	Сироїжка	
10	Бліда поганка	
11	Польський гриб	
12	Боровик неістинний	

Рис.3.

Як показує практика, застосовувати дані методи у кожному конкретному випадку потрібно з урахуванням ситуацій, які виникають у навчальному процесі або у позакласній діяльності. Їх розробка і використання сприяє вдосконаленню форм і методів вивчення основ безпеки життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балоев А. А. Активные методы обучения. – М.: Профиздат, 1986.
2. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. //Вопросы психологии – 1966. – № 6.
3. Фурман А. В. Проблемні ситуації у навчанні. Кн. для вчителя. – К.: Рад. шк., 1991. – 191 с.
4. Шамова Т. И. Активизация учения школьников. – М.: 1982.
5. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М.: Педагогика, 1978.

Одержано редакцією 28.12.2001 р.

УДК 373.61

О. М. ПАВЕЛКІВ

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ПРОФЕСІЙ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Соціально-економічні перетворення докорінним чином змінюють матеріальну базу, соціальне життя та духовний склад суспільства. Проте, цей процес супроводжується серйозними суперечностями у формуванні сучасної ринкової економічної культури. Відчувається певна дезорієнтація свідомості людей, викликана невідповідністю економічної, правової та політичної культури, що склалася у суспільстві, основним принципам соціально-орієнтованої ринкової економіки.

В умовах радикальних соціально-економічних перетворень, які відбулися в Україні протягом останнього десятиріччя, значення підготовки старшокласників до трудової діяльності у сфері економіки та бізнесу набуло особливої актуальності. По-перше, становлення ринкових відносин супроводжується підвищенням вимог до вибору професії і ці вимоги стають все більш жорсткими. По-друге, значно підвищується відповідальність особистості за зроблений вибір професії та готовність втілити цей вибір в життя. Природно, що школа має суттєво допомогти молодій людині навчитися приймати життєво важливі рішення і, насамперед, пов'язані з вибором майбутньої професії. Тому економічне виховання учнів, зокрема – формування у них інтересу до професійної діяльності у сфері бізнесу є життєво необхідним для сучасної школи. Загальноосвітня школа повинна стати тією соціальною інституцією, яка дозволяє поєднувати знання основ наук із характером майбутньої спеціальності.

Щорічно на ринку праці з'являється приблизно 500 нових професій, значна кількість із

них пов'язана з діяльністю у сфері бізнесу. Зрозуміло, що в умовах такого великого розмаїття професій випускникам загальноосвітніх шкіл важко зорієнтуватися при виборі професії, вірно оцінити свої нахили, здібності.

Проведені нами дослідження показали некомпетентність значної частини старшокласників (понад 70% опитаних) у сутності ринкових відносин, насамперед – підприємництва. Вони не мають систематизованих наукових знань про економічні закони і категорії, про особливості реформування економіки України, не розуміють місце і роль підприємництва в цьому процесі. Тим часом, люди, які вступають у сферу виробництва, повинні мати такий рівень загальноосвітньої та загальнокультурної підготовки, який визначає би культуру виробництва, його розвиток [7, 5].

Однією з причин ускладнення процесу професійного самовизначення школярів є стихійна комерціалізація багатьох галузей життєдіяльності людини, яка мало чим пов'язана з підприємництвом і має ряд негативних характеристик. Це призводить до ускладнення морального виховання учнів. Старшокласники стоять перед вибором: або готувати себе до матеріального успіху на перспективу, покладаючи зусилля на оволодіння відповідними знаннями та вміннями або настроюватись на примітивну комерцію, яка не потребує значних зусиль та особливих знань і умінь, високого рівня інтелекту і моральних якостей, щоб досягнути матеріального достатку. В ідеалі суб'єкт підприємницької діяльності має бути всебічно розвинутою і освіченою особистістю, а в своїй праці орієнтуватись на високий професіоналізм, самовдосконалення, через бізнес найповніше реалізувати себе, приносячи користь собі й суспільству. Відомо, що вибір моделі економічної поведінки людини визначається, насамперед, освіченістю, вихованістю, культурою, соціальним оточенням тощо. Тому сучасній школі необхідно формувати системи раціонального мислення та поведінки молоді в умовах ринкової економіки. Саме середні заклади освіти покликані не лише озброїти молодь міцними знаннями з основ наук, виховати справжнього громадянина держави, але й чітко визначитися в умовах та засобах формування у випускників шкіл інтересу до підприємницької діяльності. Йдеться про необхідність виховання саме “суб'єкта ринкових відносин”, оскільки ринок потребує від працівника будь-якої сфери діяльності сучасних знань у галузі економіки, організації та управління виробництвом, підприємницької діяльності тощо.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми економічної освіти та виховання та відповідної практики роботи школи дозволяють стверджувати, що первинні економічні знання учнів можуть формуватися протягом усього навчання в школі. Що ж до формування інтересу учнів до професійної діяльності економічного характеру, то цей процес набуває реальну основу в старших класах і може здійснюється в процесі вивчення загальноосвітніх предметів та додаткових курсів. Потенційні можливості навчальних предметів для проведення економічного виховання старшокласників, формування їх інтересу не тільки до економічних знань, але й до конкретних видів професійної діяльності у сфері економіки реалізується, насамперед, спільністю змісту категорій “соціальне” та “економічне”. Зазначимо, що, по-перше, соціальні явища в широкому розумінні слова містять у собі економічні; по-друге, розв'язання економічних завдань забезпечує досягнення певної соціальної мети. У розробленій українським психологом В. В. Клименком концепції таланту підтверджується важливе вихідне положення про те, що при виховання людини як особистості поряд із соціальними факторами активно діють біологічні механізми людини, які проявляють себе у вигляді нахилів, на їх ґрунті розвиваються її потреби та інтереси [3, 307–316]. Взаємодоповнення “соціального” та “економічного” найбільш повно проявляється через економічне мислення, що виступає як процес переробки у свідомості особистості оперативної економічної інформації, яка надходить через різні канали, в тому числі й у процесі навчання в школі. Оскільки “соціальне” та “економічне” структурно перекривають один одного, то необхідно постійно врівноважувати економічну спрямованість змісту предметів навчальних. Під час їх викладання поряд з розкриттям економічних аспектів, важливе значення має розв'язання й іншого завдання — надання педагогічної допомоги молодій людині у процесі її соціалізації. При цьому соціалізацію ми розглядаємо як процес засвоєння та подальшого розвитку індивідом соціально-культурного досвіду, звичок, цінностей і традицій народу, включення індивіда в систему суспільних відносин та формування у нього соціальних якостей особистості. Одночасно у процесі соціалізації індивід активно відтворює систему соціально-економічних зв'язків, які

мають місце в суспільстві. Своєрідним механізмом прискорення процесу соціалізації учнів виступає їх економічне виховання. За його допомогою переборюються, або послаблюються негативні наслідки соціалізації, їй надається гуманістична спрямованість. Сьогодні, в умовах трансформації суспільства, відбувається активне впровадження механізмів соціокультурного регулювання поведінки і діяльності людей, які дозволяють перебудувати установку очікування державних благ на вияв власної ініціативи для забезпечення свого добробуту. Звичайно, наріжним каменем майбутнього життя в Україні стає економічна діяльність її громадян.

Серед багатьох засобів формування в учнів стійких пізнавальних інтересів педагогічна наука виділяє наступні:

- захоплююче навчання;
- новизна навчального матеріалу;
- історизм;
- різноманітність форм і методів навчання;
- навчання з комп'ютерною підтримкою;
- тестування знань і вмінь;
- створення ситуації успіху;
- створення позитивного мікроклімату в класі;
- ставлення вчителя до свого предмета та до учнів;
- гуманізація шкільних відносин і т.п. [6, 368].

Таким чином, вияв в учнів пізнавального інтересу нерозривно пов'язаний з етапами активізації у них цього інтересу вчителем. Б. Т. Друзь до таких етапів відносить цікавість, емоційну привабливість і проблемність ситуації у викладанні вчителем навчального предмета [1, 8].

Значне місце у психолого-педагогічних дослідженнях займає проблема динаміки становлення професійного інтересу. Аналіз відповідної літератури дозволяє визначити такі основні етапи розвитку інтересу: зацікавленість → допитливість → пізнання → дія. Деяко інший підхід до динаміки процесу розвитку інтересу обґрунтовується в працях Н. Д. Хмель. Вона намічає схему розвитку інтересу від створення емоційного моменту формування інтересу до практичної діяльності, до розвитку інтелектуальних сил учнів [8, 5].

Щукіна Г. І. розглядає розвиток інтересу як рух від створення емоційної обстановки, накопичення позитивних переживань до активізації інтелектуальної активності, далі – до практичної діяльності, яка завершується реальним результатом. Існують й інші підходи до динаміки розвитку інтересів школярів, але всі вони звертають увагу на поетапний характер виникнення інтересу, його розвитку і результату [9].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок про те, що інтерес учнів до підприємницької діяльності слід розглядати як різновид професійного інтересу, динаміці розвитку якого притаманні всі названі етапи його становлення. Що ж до ознак, які характеризують сутність інтересу до підприємницької діяльності, то вони неоднаково співвідносяться із кожним етапом формування такого інтересу. Акцент тієї чи іншої ознаки може зменшуватися або збільшуватися на різних етапах розвитку інтересу, при цьому можлива зміна службової функції етапу. Так, якщо взяти загальну схему динаміки розвитку інтересу, то побачимо, що на стадії зацікавленості, на якій здійснюється вибір професії, найбільшого значення набуває стійкість інтересу, а результативність формування інтересу проявляється лише частково. А на етапі допитливості на перший план виступає спрямованість інтересу.

Інтерес учнів до професій сфери економіки та бізнесу ми розглядаємо як різновид професійного інтересу, тобто динаміці його розвитку притаманні всі названі вище етапи становлення. Що стосується ознак, які характеризують сутність цього інтересу, то вони неоднаково співвідносяться з кожним етапом його формування. Пріоритет тієї чи іншої ознаки може змінюватися на різних етапах розвитку інтересу, при цьому можливою є зміна службової функції етапу. Так, якщо взяти загальну схему динаміки розвитку інтересу, то на стадії зацікавленості, на якій здійснюється вибір професії, найбільшого значення набуває стійкість інтересу, а результативність формування інтересу проявляється лише частково. А на етапі допитливості на перший план виступає спрямованість інтересу.

На думку ряду дослідників динамічні характеристики інтересу зумовлюються особливістю нервової системи (сила, урівноваженість, рухливість) людини, які визначають

його силу, стійкість та дієвість. В інтересі відбиваються психологічні особливості та індивідуальні прояви психічних процесів, які у значній мірою визначають його структуру та компоненти. В дослідженнях проблеми питанням професійного інтересу, не існує єдиної думки щодо його структури. Так, Б. Ф. Афанасьєв вважає, що до професійного інтересу входять емоційний та пізнавальний компоненти. Професійний інтерес як інтерес до майбутньої чи наявної професійної діяльності він розглядає як вибіркоче емоційне та пізнавальне ставлення, а також як спрямованість особистості, що виражається у прагненні до визначеної діяльності, до практичного оволодіння нею [5].

Емоційний і пізнавальний компоненти професійного інтересу виділяють зокрема Т. Л. Бухаріна та В. В. Крєвневач. На думку З. С. Нечипорука у професійних інтересах учнів поєднуються емоційний та вольовий компоненти. При цьому до емоційного компоненту він включає переживання привабливості (захоплення відповідною діяльністю, почуття виявленої радості від передбачення майбутнього успіху в роботі). Вольовий компонент виявляється в бажанні ознайомитись з конкретною професією, у прагненні оволодіти знаннями, уміннями та навичками, які є необхідними для майбутньої професійної діяльності [4, 8].

Значно ширше структуру професійного інтересу визначає Л. А. Йовайша. Дослідник включив до неї такі компоненти: зацікавленість, позитивне емоційне ставлення до визначеного предмета, соціальна установка щодо даної сфери діяльності, вольове зусилля до дії в певній галузі, потреба у засвоєнні професійних знань та навичок, потреба у підвищенні кваліфікації [2, 107]. Таким чином, у наведеному визначенні показані етапи динаміки професійного інтересу, його компоненти та сама професійна діяльність.

На думку В. Ф. Сахарова, А. П. Сейтешева, А. Ф. Есаулова до структури професійного інтересу входять емоційний, вольовий та інтелектуальний компоненти. Разом з тим, на основі аналізу психолого-педагогічних досліджень ми розглядаємо інтерес старшокласників до сфери економіки та бізнесу і як емоційно забарвлене, позитивне і вибіркоче ставлення до конкретної професії, пов'язане з прагненням розширити знання та вміння і яке характеризується вольовою установкою на оволодіння професією. Тому, структуру інтересу старшокласників складають мотиваційний, пізнавальний та вольовий компоненти. При цьому мотиваційний компонент передбачає емоційно забарвлене (позитивне чи негативне) ставлення особистості до певного виду діяльності. Пізнавальний компонент характеризує стійке і постійне прагнення до оволодіння розширеними знаннями про зміст, умови та характер підприємницької діяльності. Вольовий компонент зумовлює ступінь самостійності, активність учня в оволодінні необхідними знаннями, уміннями та навичками [5].

Слід зазначити, що прийнято розрізняти інтереси до власне процесу діяльності (оволодіння знаннями) й інтереси до результатів діяльності (набуття професії). Педагогічне обґрунтування процесу розвитку інтересу до певного виду діяльності передбачає, що його формування можливе лише за умови всебічного врахування об'єктивних умов і факторів організації навчального процесу. Тому ми вважаємо, що не можна розглядати інтерес до певної діяльності, в тому числі і професійної, лише через діяльнісний компонент, оскільки для цього потрібно створювати відповідні умови, такі, наприклад, як у трудовому навчанні. При вивченні ж інших загальноосвітніх предметів, наприклад – математики, існує можливість лише для проведення окремих практичних занять, які передбачають вирішення певних завдань економічного змісту.

Для формування у старшокласників інтересу до підприємницької економіки та бізнесу необхідно створити умови для пролонгованого, а не дискретного педагогічного впливу на учнів. Тобто, розвиток професійних інтересів слід здійснювати на основі пізнавальних інтересів, а для вирішення цього завдання необхідним є поєднання урочної та позаурочної діяльності учнів через диференціацію та індивідуалізацію навчання.

Вивчення проблеми формування у старшокласників інтересу до економіки та бізнесу у практиці роботи середніх закладів освіти дозволяє зробити висновок про те, що вирішення школою зазначених вище завдань має передбачати:

- вивчення ділових якостей, умінь та індивідуальних особливостей особистості учнів, їх знань та здатності до професійного самовизначення;
- широке використання взаємозв'язку пізнавального та професійного інтересів учнів у процесі поглибленого вивчення предметів варіативної та інваріативної

- складових навчальних планів, забезпечивши економічну спрямованість цих дисциплін;
 – впровадження в загальноосвітній школі вивчення дисциплін економічного циклу.

Дослідження проблеми підготовки учнівської молоді до трудової діяльності в умовах ринку показують, що загальноосвітня школа з ряду суб'єктивних і об'єктивних причин не готова задовольнити зростаючий попит учнів на знання з основ економіки та бізнесу. Невисоку ефективність школи в контексті ознайомлення учнів за зазначеним напрямом діяльності підтверджують дані про джерела одержання старшокласниками впорядкованої інформації про професії сфери економіки та бізнесу. Проведене нами опитування понад 600 учнів 10 — 11 класів шкіл м. Рівного та Рівненської області дає таку картину (див. табл.1).

Таблиця 1

Джерела інформації про професії сфери економіки та бізнесу

	Назва джерела	%	Ранг
1	Батьки	46,1	I
2	Газети, журнали	23,0	II
3	Спілкування	8,9	IV
4	Школа	4,9	V
5	Телепередачі	17,1	III

Таким чином, за джерелами одержання старшокласниками інформації про відповідні професії школа займає останнє місце. Часто трапляються випадки, коли старшокласник вибирає професію поза впливом шкільної підготовки. На її вибір об'єктивно впливають численні фактори, найважливішими з яких є: сім'я, друзі, соціальне оточення. Доведено, що сила впливу людей на молодь прямо пропорційна їх духовній близькості та довірі. Учень засвоює певну систему цінностей та оцінок, поглядів та норм, переосмислює їх, зіставляючи із знаннями, які він отримав у школі. Зрозуміло, що подібний шлях вибору професії втрачає педагогічний, а тому й компетентний характер.

Відомо, що одним з важливих компонентів інтересу до певного виду діяльності є рівень інформованості про її особливості, основні вимоги і т. ін. Враховуючи той факт, що більшість інформації професіографічного характеру середній учень одержує неупорядкованою і неповною, а досить часто перекрученою, вплив на учня здійснюється, в основному, через зовнішні ознаки професії, що підтверджується проведеними нами дослідженнями.

Аналіз результатів проведеного нами опитування учнів про зміст і особливості професій сфери економіки та бізнесу свідчить про недостатню інформованість більшості з них (див. табл.2).

Таблиця 2

Рівень інформованості старшокласників про професії сфери економіки та бізнесу

Показник рівня інформованості	Учні 10 класів		Учні 11 класів	
	Кількість	%	Кількість	%
Повна	42	13,4	44	14,9
Неповна	141	45,5	132	44,8
Відсутня	126	41,1	119	40,3
Всього	309	100	295	100

ЛІТЕРАТУРА

1. Друзь Б. Г. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання. – К.: Рад. школа, 1978. – 126 с.
2. Йовайша Л. А. Валидность описания профессиональных интересов учащихся: Материалы IV Всесоюзного общества психологов – Тбилиси, 1971. – С. 107 – 108.
3. Киричук О. І. Виховання в учнів інтересу до навчання. – К.: Знання, 1986. – 48 с.
4. Нечипорук З. С. Виховання професійних інтересів у старшокласників. – К.: Рад. школа, 1967. – 102 с.

5. Пасічник Н. О. Формування інтересу старшокласників до підприємницької діяльності у процесі вивчення предметів соціально-економічного циклу: Дис...канд. пед. наук: 13.00.07. – К., 2000. – 212 с.
6. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс. – Кн. 1. – М.: Владос, 1999. – 576 с.
7. Тополь О. В. Формування готовності старшокласників до вибору професій сфери підприємницької діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1997. – 190 с.
8. Хмель Н. Д. Работа по формированию разносторонних интересов старших школьников: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Алма-Ата, 1965. – 16 с.
9. Щукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике. – М.: Педагогика, 1971. – 352 с.

Одержано редакцією 25.01.2002 р.

УДК 373. 6: 331

О.В.МЕЛЬНИК

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗМІСТУ ПРОФКОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ШКОЛЯРАМИ В ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Підготовка учнівської молоді до самостійного вибору майбутньої професії забезпечується різноманітною діяльністю соціальних інститутів, заходи яких спрямовані на виконання соціального замовлення і які організовані в певну систему. Профконсультаційна робота, як складовий компонент цієї системи, спрямована на узгодження індивідуальних особливостей особистості та потреб ринку праці і здійснюється на всьому проміжку розвитку та становлення професіонала. Всебічне та комплексне вивчення особистості в цьому процесі – основа для формування індивідуального стилю професійної діяльності. Розпочинається ПКР (тут і далі ПКР – профконсультаційна робота) з підготовки школярів до професійного самовизначення і згодом переходить до конкретного вибору майбутньої професії учнями старших класів. Дещо пізніше профконсультаційні заходи спрямовані на допомогу молоді, що навчається, здійснити спеціалізацію та початкову профадаптацію. Працевлаштування та програма професійного зросту – кінцева мета організації та проведення ПКР.

Аналіз теоретичних та прикладних досліджень цієї проблеми дав нам можливість виділити чотири етапи:

1. Підготовчий етап – здійснюється від народження та протягом навчання в школі. На цьому етапі мета ПКР – спостереження, виявлення, обґрунтування та створення відповідних умов для розвитку індивідуальності кожного окремого школяра. Реалізується за рахунок включення в різноманітні види навчально-трудової діяльності (суспільно корисна, спортивна і т.п.).

2. Основний етап – профконсультаційна робота проводиться з учнями старших класів. Мета такої роботи – підготовка старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії. Самостійність у цьому процесі проявляється у здатності повторити обґрунтований вибір в нових умовах. Реалізується за рахунок сукупності педагогічних засобів формування готовності до цього феномену.

3. Уточнюючий етап. Допомога випускникам шкіл та студентам професійних навчальних закладів у конкретизації фахової підготовки та її спеціалізації і початкова профадаптація – головна мета ПКР на цьому етапі.

4. Завершуючий етап. Працевлаштування та допомога у формуванні індивідуального стилю професійної діяльності на конкретному робочому місці – головні завдання, які стоять перед ПКР на цьому етапі і закінчується цей процес виробленням та удосконаленням перспективи професійного зросту.

Існуючі тенденції у наукових дослідженнях щодо збільшення і конкретизації етапів та видів ПКР пов'язані, з нашої точки зору, насамперед, з різними рівнями конкретизації та диференціації завдань, які бажано вирішити в процесі підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення. Такий шлях диференціації змісту перспективний, але на даний час конкретизація завдань, які необхідно вирішити на кожному етапі, має несистемний характер і стосується всієї профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю, її виховної,

ЗМІСТ

Голобородько О.А. Особистісно зорієнтована парадигма та її роль в оновленні морально-виховного процесу	3
Шутяк В.Г. Метод проектів та його використання на уроках трудового навчання в початкових класах	8
Коренева І.М. Система розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу	12
Єпик О.В. Рушійні сили та закономірності формування моральних цінностей.....	15
Галатюк Ю.М. Методологічні аспекти організації творчої навчальної діяльності з фізики	20
Крайчук О.В. Про розвиток змісту шкільної математичної освіти	25
Панасюк В.Ю. Деякі гігієнічні аспекти організації уроків інформатики з використанням комп'ютера.....	29
Середюк Л.А. Збагачення навчальної та позанавчальної діяльності старшокласників елементами творчості	35
Жигір В.І. Модель змісту підготовки вчителя обслуговуючої праці	39
Ігнатенко Г.В., Матющенко Н.Ю. Особливості включення ліворуких дітей до практичної діяльності у процесі трудового навчання.....	44
Перебудова В.І. Залучення учнів 5-7 класів на уроках з обробки тканин до технологічної діяльності	47
Воїтелева Г.О., Ємельяненко Л.І. Вивчення українських національних традицій та ремесел засобами трудового навчання.....	53
Денисюк Н.В. Екологічне виховання учнів на уроках обслуговуючої праці.....	58
Кирильчук Ю. В. Зміст активних методів навчання при вивченні предмету “Основи безпеки життєдіяльності”	61
Павелків О.М. Формування в учнів інтересу до професій сфери економіки та підприємництва	65
Мельник О.В. Диференціація змісту профконсультаційної роботи з школярами в процесі профільного трудового навчання.....	70
Кротова Т.Ф. Педагогічні умови ефективного застосування особистісно-орієнтованого підходу у становленні і розвитку інтересу до музичного виконавства у старшокласників.....	74
Сверлюк Я.В. Міжособистісні умови керування дитячим музичним аматорським колективом	80
Янцур М.С. Роль і зміст курсу “Психофізіологічні основи трудової підготовки школярів” у підготовці вчителя трудового навчання.....	83
Курок В.П., Ігнатенко С.В. Деякі аспекти вирішення проблеми спеціальної технічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання	87
Столінськи З. Підготовка вчителів з техніки до реалізації загальнотехнічного змісту навчання в реформованій системі освіти в Польщі	91
Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Актуальність самостійної роботи студентів при вивченні інженерної графіки	94
Суховайненко О.М. Розвиток пізнавальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання в процесі вивчення технічних дисциплін	99
Матвієнко О.В. Педагогічні аспекти розробки моделі підготовки менеджера інформаційної діяльності.....	102
Петронговський Р.Р. Формування патріотизму шкільного юнацтва засобами мистецтва.....	106
Димченко С.С. Педагогічні особливості формування майбутньої професійної діяльності М.Леонтовича	110
Романчук В. П. Організаційні аспекти профорієнтаційної роботи із старшокласниками.....	116
Столярчук Б.Й., Терлецький М.М. Темброво-динамічні особливості розвитку сучасної духової музики.....	120
Филипчук М.С. Мета і зміст навчально-виховної та творчої роботи в аматорському естрадному музичному колективі.....	128
Орлов В.Ф. Саморозвиток професійної культури вчителя мистецьких дисциплін.....	131
Відомості про авторів	137

Наукове видання**Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання
в закладах освіти****Збірник наукових праць****Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету****Випуск 20**

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н. Б.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 09.01.2002 р. Підписано до друку 28.02.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 17,32. Обл. вид. арк. 17,93. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки,
дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в
зкладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів,
учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20